

RICHTLIJNEN voor het milieueffectrapport (MER)
“Winning van aardgas in blok Q4 van het Nederlandse deel
van het Continentaal Plat”

02-04-1999

INHOUDSOPGAVE	Pagina	1
Hoofdpunten van de Richtlijnen		2
1. Inleidíng		3
2. Motivering, doel en besluitvorming		3
2.1 Motivering		4
2.2 Doel		4
2.3 Besluitvorming		4
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven		6
3.1 Algemeen		6
3.2 Voorgenomen activiteit		6
3.3 Alternatieven		8
3.3.1 Nulalternatief		9
3.3.2 Meest milieuvriendelijke alternatief		9
4. Bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling		10
5. Gevolgen voor het milieu		11
5.1 Levende natuur		11
5.2 Veiligheid		12
6. Vergelijking van alternatieven		12
7. Leemten in informatie		12
8. Evaluatieprogramma		13
9. Vorm en presentatie		14
10. Samenvatting van het mer		14

Bijlagen:

Inspraakreacties

- Stichting Werkgroep Noordzee
- Produktschap Vis

HOOFDPUNTEN VAN DE RICHTLIJNEN

Clyde Petroleum Exploratie B.V. heeft het voornemen om aardgas te gaan winnen in blok Q4 in het Nederlands deel van het Continentaal Plat.

Het betreffende gasveld ligt op ruim 20 km - binnen de Nederlandse territoriale wateren - westelijk voor de kust van Callantsoog.

Het zoekgebied voor de meest geschikte productielocatie zal een groter gebied omvatten tot buiten de territoriale wateren.

Verwacht wordt dat deze winning een periode van maximaal 20 jaren in beslag zal nemen.

In de directe nabijheid komt vermoedelijk een tweede gasreservoir voor. Indien met een proefboring een economisch winbare hoeveelheid gas wordt aangetoond, zal ook dit veld in ontwikkeling worden genomen.

In het MER voor deze beide activiteiten dient met name aandacht te worden besteed aan:

- *Lozingen naar zee, in het bijzonder formatiewater en boorspoeling;*
- Calamiteiten/(proces)bewaking/veiligheid;
- Afvoer van gas naar de atmosfeer (venten).

In het MER moet duidelijk gemaakt worden dat er feitelijk sprake is van verschillende activiteiten, te weten proefboring(en), productieboring(en) en winning.

De Commissie signaleert dat de milieugevolgen van één gaswinningslocatie in de Noordzee mogelijk relatief beperkt zijn. Het is echter denkbaar dat in de komende tijd meer initiatieven - door anderen - ontwikkeld zullen worden. Deze activiteiten gezamenlijk kunnen mogelijk wel belangrijke gevolgen hebben voor het Noordzee-gebied.

De Commissie adviseert in de aanzet voor het evaluatieprogramma aan te geven hoe de gezamenlijke - cumulatieve - milieugevolgen zouden kunnen worden onderzocht. In ieder geval is het hierbij van belang dat het bevoegd gezag er zorg voor draagt dat de evaluatieprogramma's van nog te starten winningsactiviteiten zodanig op elkaar worden afgestemd dat vergelijking van de resultaten mogelijk is.

In dit MER dient een aanzet te worden gegeven voor de uitwerking van een dergelijk evaluatieprogramma.

1. INLEIDING

Clyde Petroleum Exploratie B.V. heeft het voornemen om aardgas te gaan winnen in blok Q4 van het Nederlands deel van het Continentaal Plat. Met een exploratieboring is het voorkomen van een aardgasreservoir in dit gebied onder de Noordzee aangetoond. Dit gasveld ligt op ruim 20 km - binnen de Nederlandse territoriale wateren - westelijk voor de kust van Callantsoog. Het zoekgebied voor de meest geschikte productielocatie zal een groter gebied omvatten tot buiten de territoriale wateren. Verwacht wordt dat deze winning een periode van maximaal 20 jaar in beslag zal nemen.

In de directe nabijheid komt vermoedelijk een tweede gasreservoir voor. Indien met een proefboring een economisch winbare gashoeveelheid wordt aangetoond, zal ook dit veld in ontwikkeling worden genomen.

De m.e.r.-procedure is van start gegaan met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 13 januari 1999.

Bij brief van 6 januari 1999 heeft de Minister van Economische Zaken (EZ), als coördinerend bevoegd gezag, de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) verzocht om advies uit te brengen ten aanzien van de Richtlijnen voor het op te stellen milieueffectrapport (MER).

Het advies van de Commissie m.e.r., d.d. 26 maart 1999, is op 01-04-1999 ontvangen door EZ. Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen. Bij de opstelling van haar advies heeft de Commissie rekening gehouden met de adviezen, commentaren en opmerkingen, die zij in afschrift van het bevoegd gezag heeft ontvangen.

Deze Richtlijnen zijn opgesteld op basis van het door de Commissie m.e.r. uitgebrachte advies.

2. Motivering, doel en besluitvorming

Artikel 7 10, lid 1, onder a van de Wm

Een MER bevat ten minste "een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd"

Artikel 7 10, lid 1, onder c van de Wm

Een MER bevat ten minste "een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waar van het milieu-effect rapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven"

2.1 Motivering

De aanleiding en de ontwikkelingen die tot het initiatief hebben geleid moeten worden beschreven. Hierbij moet worden aangegeven:

- welke gas- en condensaat productiecapaciteit vanuit Q4H1 en Q4H2 wordt voorzien over de gehele te verwachten exploitatieperiodes voor beide velden;
- welke de verwachte economische levensduur is;
- wat de rol is van dit gasveld in het energiebeleid voor gas;
- waarom deze activiteit in of nabij de Ecologische Hoofdstructuur (EHS, zoals vastgelegd in het Structuurschema Groene Ruimte) moet plaatsvinden.

In de startnotitie worden twee afvoeropties besproken, te weten via Q8-A naar de Q8-gasbehandeling in Heemskerk, respectievelijk via P6-A en de NGT-leiding naar Uithuizen.

Het MER moet aangeven welke milieu- en veiligheidsaspecten bij de keuze voor één van deze twee opties een rol hebben een gespeeld.

2.2 Doel

Uit de motivering moet een concrete en duidelijk omschrijving van het doel (of de doelen) voor de winning van gas en andere koolwaterstoffen worden afgeleid. Daarbij moeten ook de doelen ten aanzien van milieubescherming en -verbetering worden aangegeven. De doelen moeten zodanig worden beschreven, dat ze kunnen dienen voor de afbakening van de te beschrijven alternatieven.

Met het oog op het volwaardig meewegen van het milieubelang in de besluitvorming moet aangegeven worden welke ruimte de gestelde doelen laten voor het ontwikkelen van alternatieven c.q. varianten die gunstig zijn voor het milieu.

De nut en noodzaak van deze activiteit voor Nederland dient beschreven te worden.

Er dient een korte omschrijving gegeven te worden van het doel van het productieproces en de samenhang met andere productieprocessen op andere platforms.

Naast het doel dient een aantal uitgangspunten geformuleerd te worden, zoals bijvoorbeeld het optimaal gebruik van bestaande faciliteiten. De te formuleren doelen dienen - daar waar relevant - uitgesplitst te worden naar de productieactiviteiten of de proefboring.

2.3 Besluitvorming

Het gebied waarin de installatie wordt geplaatst heeft volgens het Watersysteemplan Noordzee 1991 - 1995 (Rijkswaterstaat 1992) geen bijzonder ecologisch karakter, zodat een algemeen beschermingsniveau van toepassing is dat als volgt is geformuleerd. "De ontwikkeling naar een zodanige kwaliteit van het watersysteem Noordzee, dat een

duurzaam behoud en ontplooiing van de ecologische waarden van de Noordzee bevordert en gehandhaafd wordt onder afstemming met de maatschappelijk gewenste gebruiksfunctie Noordzee."

Kort moet worden aangegeven welke randvoorwaarden hieruit worden afgeleid voor de ontwikkeling van alternatieven en varianten voor de gaswinning.

Het gehele Nederlandse deel van de Noordzee is in de PKB Structuurschema Groene Ruimte (SGR) aangewezen als kerngebied in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De gaswinning vindt waarschijnlijk plaats binnen de grens van de Nederlandse territoriale wateren (12 zeemijl buiten de kust). Binnen die grens is de PKB SGR van toepassing. De verschillende activiteiten kunnen effecten hebben op een gevoelig (kern)gebied zoals aangeduid in het Structuurschema Groene Ruimte. In dat geval geldt het compensatie-beginsel.

Het MER zal moeten beschrijven of de beschouwde alternatieven, ook na het treffen van mitigerende maatregelen, wezenlijke waarden in deze gebieden aantasten.

Als er wezenlijke waarden worden aangetast, moet worden aangegeven:

- of er een zwaarwegend maatschappelijk belang is voor realiseren van de activiteit in of nabij het gevoelige gebied;
- of er alternatieve locaties mogelijk zijn waarbij geen wezenlijke waarden worden aangetast. Indien dat het geval is zullen deze locatiealternatieven moeten worden uitgewerkt op hetzelfde detailniveau als de overige alternatieven;
- welke fysieke compenserende maatregelen bij de alternatieven genomen kunnen worden, indien ook na het treffen van mitigerende maatregelen wezenlijke waarden worden aangetast.

Is er kans op, en zo ja hoe groot is die kans, van externe werking ofwel kunnen deze activiteiten milieugevolgen veroorzaken tot in de Waddenzee?

Er moet worden aangegeven welke randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, grenswaarden emissies e.d.) gelden bij deze beide voornemens. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's, (ontwerp-)plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. Met name van belang zijn de Mijnwet Continentaal Plat en het daarop gebaseerde Mijnreglement Continentaal Plat

Tevens moet het internationaal rechtelijk kader worden weergegeven.

Welke internationale afspraken zijn op deze situatie van toepassing (Rio, OsPar, Bonn/Bern, EG-richtlijnen, Noordzeeafspraken)?

De consequenties hiervan voor de ontwikkeling van alternatieven moeten eveneens worden aangegeven.

Tevens moet beschreven worden welke maatstaven voor de afweging van alternatieven (bijvoorbeeld grens- en streefwaarden) aan het milieubeleid worden ontleend.

Het MER wordt opgesteld voor het goedkeuringbesluit door de Minister van Economische Zaken, alsmede voor de vergunningverlening op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken door de Minister van Verkeer en Waterstaat.

Daarbij kan worden beschreven volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7 10, lid 1, onder b van de Wm

Een MER bevat ten minste "een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen"

Artikel 7 10, lid 3 van de Wm

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt"

3.1 Algemeen

De voorgenomen activiteit en de alternatieven c.q. varianten moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Hierbij kan uitgegaan worden van de volgende voor het milieu relevante deelactiviteiten:

- installatie van het hefeiland en booractiviteiten;
- onderhouds- en inspectiewerkzaamheden in de boorputten;
- aanleg- en onderhoudswerkzaamheden aan de pijpleiding(en);
- productieactiviteiten;
- behandeling van het afvalwater, alvorens dit wordt geloosd;
- behandeling c.q. afvoer van geproduceerde koolwaterstoffen;
- ontmantelingsactiviteiten;
- transportactiviteiten;
- (proces)bewaking.

3.2 Voorgenomen activiteit

Bij alle hiervoor onder paragraaf 3.1 genoemde punten dient - voor zover relevant - aandacht besteed te worden aan onder andere de volgende aspecten: aanvoer, afvoer, putboringen, putttesten, operaties, energievoorziening, emissies, aanleg en eventuele afbraak van leidingen, onderhoud, antifouling, corrosiebescherming en brandbestrijdingsmiddelen.

Bij een aantal punten worden aanvullende vragen gesteld c.q. opmerkingen gemaakt.

- **Installatie van het hefeiland en booractiviteiten;**
 - Omschrijving van het hefeiland (toelichten met tekeningen van de installatie en van het proces);
 - Wat gebeurt er met het boorgruis en de boorspoeling?
 - Wat is de geluidsbelasting tijdens het boren en tijdens normale operatie?
 - Welke lichtbronnen worden gebruikt?
- **Aanleg- en onderhoudswerkzaamheden aan de pijpleiding(en)**
 - Omschrijving van de aanleg en het maken van een verbinding met de bestaande pijpleidingen, alsmede het onderhoud. Met welke methodiek wordt de verbinding gemaakt met de levende bestaande leiding.
- **Productieactiviteiten**
 - Er dient volledig beschreven te worden welke activiteiten op het platform zullen plaatsvinden.
 - Er dient met name ingegaan te worden op eventuele compressie, gasbehandeling, afvoer condensaat en tijdstip van venten/affakkelen.
 - Een omschrijving moet worden gegeven van de normale productie plus het starten en stoppen bij normale- en noodsituaties. In het bijzonder zal in al deze gevallen moeten worden vermeld wat de verwachte uitstoot naar de omgeving zal zijn. Deze omschrijvingen moeten zoveel mogelijk kwantitatief worden uitgevoerd.
- **Behandeling c.q. afvoer van geproduceerde koolwaterstoffen**
 - Welke methodieken worden gebruikt om de geproduceerde koolwaterstoffen te behandelen.
- **Transportactiviteiten**
 - De aan- en afvoer van materialen en personeel, de wijze waarop dit gebeurt, de omvang en de frequentie dient beschreven te worden.

Emissies en emissiebeperkende maatregelen

Beschrijf in het MER de emissies naar water, zeebodem en lucht, de geluidsemissies en de invloed van licht, zowel bij reguliere bedrijfsomstandigheden als bij calamiteiten en storingen. Daarbij dient te worden aangegeven welke emissiebeperkende maatregelen (moeten) worden voorzien, en daarbij onderscheid te maken tussen de verschillende activiteiten. Bij de winning zou onderscheid gemaakt kunnen worden tussen de boorfase - voor zover relevant - en de productiefase.

Specifiek dient ingegaan te worden op de volgende aspecten:

water en zeebodem

Hierbij dient beschreven te worden:

- de hoeveelheid en concentraties van verontreinigende stoffen in het naar zee af te voeren water, onder andere van olie, metalen (waaronder Hg), anti-corrosie-stoffen, anti-aangroeistoffen en zwavelverbindingen;

- de samenstelling van het bij de exploitatie vrijkomende water over de gehele exploitatieperiode aan verandering onderhevig kan zijn;
- de wijze waarop de kwaliteit van het lozingswater wordt bewaakt en binnen welke tijdspanne een eventuele overschrijding van toegestane lozingsnormen wordt gedetecteerd en opgeheven;
- welke maatregelen worden getroffen om calamiteuze lekkages vanuit de nieuwe productieplatforms en de nieuwe pijpleidinggedeeltes te voorkomen;
- welke eventuele lozingen ten gevolge van onderhouds- en inspectieactiviteiten, zoals bijvoorbeeld het piggen van pijpleidingen, kunnen voorkomen.

lucht

Hierbij dienen/dient beschreven te worden:

- de scenario's waarbij gas naar de atmosfeer zal worden afgevoerd en de geschatte hoeveelheden, onder andere ten gevolge van storingen in de afvoer en testen;
- het vrijkomen van ventgas vanuit de zogenaamde process skimmer;
- de maatregelen om calamiteuze lekkages te voorkomen.

veiligheid

- Wat betreft de veiligheidsmaatregelen moet een kwantitatieve risicoanalyse voor *blow-outs, spills en aanvaringen* gegeven worden. Daarbij moet aangegeven worden wat de blow-out prevention zal zijn bij ongevallen, zoals onder andere bij aanvaringen en brand, tevens moet aangegeven worden welke beveiligings-maatregelen getroffen zullen worden tegen aanvaringen.
- Bij het beschrijven van effecten van boren moet ingegaan worden op de risico's van blow-outs. Het voorkomen van shallow gas is hierbij belangrijk. Hoe groot is die kans? In hoeverre bestaat er een risico dat er van gasvoorkomens als hydraat sprake zal zijn?
- De resultaten van de HAZOP-studies moeten opgenomen worden.
- Relevante meetsystemen voor lekken en lozingen moeten beschreven worden.
- Aangegeven dient te worden welke voorzieningen er worden getroffen om morsing tijdens overslag van olie, brandstof en chemicaliën te voorkomen.

3.3 Alternatieven

In het MER dient te worden onderzocht voor welke onderdelen van de voorgenomen activiteiten zinvolle uitvoeringsvarianten kunnen worden onderscheiden. De keuze van alternatieven moet worden gemotiveerd.

Hierbij zijn in ieder geval te betrekken:

- mogelijkheden van koppeling tussen de boringsactiviteiten;
- afvoer van gas/condensaat, relatie met andere platforms, bestaande pijpleidingen en gasbehandelingsinstallaties aan de wal;

- de verschillende mogelijkheden van routes voor de nieuw aan te leggen pijpleidingen;
- behandeling van het gas;
- injectie van vrijkomend water in plaats van lozing;
- afvoer van vrijkomend water en boorgruis naar een verwerker aan de wal, in plaats van lozing;
- toepassing van additionele waterzuiveringstechnieken;
- verdergaande (instrumentele) beveiligingssystemen tegen calamiteuze lekkages vanuit de nieuwe platforms en leidinggedeeltes;
- het zo nodig minimaliseren van het afvoeren van gas naar het milieu, bijvoorbeeld door verdergaande procesbeveiliging; verbranden (fakkelen) van overtollig gas in plaats van onverbrande afvoer.

Nagegaan moet worden of een HIPPS kan leiden tot een beperking van de uitstoot

Voor de verschillende activiteiten (puttesten, groot onderhoud et cetera) moeten verschillende seizoenen als alternatief genomen en beoordeeld worden. Bij deze beschrijving dienen verschillende ecologische parameters gehanteerd te worden zoals vogeltrek, primaire productie, kinderkamerfunctie, paaïen van vis en dergelijke

3.3.1 Nulalternatief

Naar de mening van de Commissie is er geen reëel nulalternatief, omdat dit niet voldoet aan de doelstelling van de initiatiefnemer. Volstaan kan worden met het beschrijven van de huidige milieusituatie, inclusief de autonome ontwikkeling als referentiesituatie voor het beschrijven van de milieugevolgen.

3.3.2 Meest milieuvriendelijke alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) moet:

- realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen,
- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu.

Geadviseerd wordt om bij het ontwikkelen van het MMA een 'actieve' aanpak te volgen. Hiermee wordt bedoeld, dat toepassing van de beste bestaande mogelijkheden voor milieubescherming en -verbetering bij de ontwikkeling van dit alternatief als uitgangspunt wordt genomen.

Indien er echter argumenten zijn op grond waarvan deze aanpak niet mogelijk is, kan ook gekozen worden voor de 'passieve' aanpak, waarbij na analyse van de milieueffecten van alternatieven of varianten het alternatief met de minst nadelige milieueffecten tot MMA wordt benoemd.

In het MMA dient in ieder geval te worden opgenomen:

- het niet lozen van vrijkomend water en boorgruis, dan wel het zuiveren van water met een installatie gebaseerd op de stand der techniek, zoals deze onder andere worden toegepast bij minerale olie/gas-installaties aan de wal (onder andere kan daarbij gedacht worden aan het gehalte olie in het lozingswater te verminderen ten opzichte van de huidige van 40 ppm);
- continue bewaking (door middel van bijvoorbeeld het telemetriesysteem) van het lozingswater als alternatief voor maandelijkse analyse;
- het uitbreiden van het telemetriesysteem met detectie van te dichtbij komende schepen door middel van radar- en/of camerabewaking.

4. BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN AUTONOME ONTWIKKELING

Artikel 7 10, lid 1, onder d van de Wm

Een MER bevat ten minste "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen"

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten.

Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd. Bij deze beschrijving moet het MER uitgaan van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen besluiten over nieuwe activiteiten.

De beschrijving van de huidige toestand en de autonome ontwikkeling moet in eerste instantie gebaseerd zijn op standaardbeschrijvingen van de Zuidelijke Noordzee en verder toegespitst worden op de situatie rondom de winningslocatie en langs de relevante pijpleidingen. De beschrijvingen moeten zowel de biologische componenten, maar ook de bodemkarakteristieken, sedimenttransporten en waterbewegingen bevatten. Daarnaast moet de autonome ontwikkeling van deze parameters beschreven worden op z'n minst voor de tijd van boren en winnen. Tevens dienen de effecten op deze autonome ontwikkeling beschreven te worden.

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat de boor- en productie-locatie en haar omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden.

Per milieuaspect (lucht, bodem, water et cetera) kan de omvang van het studiegebied verschillen. Per milieuaspect dient de omvang van het studiegebied aangegeven te worden.

5. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7 10, lid 1, onder e van de Wm

Een MER bevat ten minste "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voor genomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven"

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- waar nodig moet de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid;
- per milieugevolg moet worden beschreven of het omkeerbaar is;
- naast negatieve effecten moet ook aan positieve milieueffecten aandacht worden besteed;
- ingegaan dient te worden op cumulatie van effecten door optelling van effecten van verschillende gebruikers, voor zover mogelijk;
- bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt;
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld;
- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- vooral aandacht moet besteed worden aan die effecten die per alternatief verschillen of die welke de gestelde normen (bijna) overschrijden;
- bij de beschrijving dienen de gevolgen van de aanlegfase en de gebruiksfase te worden betrokken;
- minder gangbare voorspellingsmethoden moeten worden gemotiveerd.

5.1 Levende natuur

De belangrijkste aspecten, waar aandacht aan besteed moet worden bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand, de autonome milieuontwikkeling en de milieueffecten - waarbij er aandacht besteed dient te worden aan de aantasting van wezenlijke waarden en kenmerken - zijn:

- aanwezigheid, respectievelijk aantasting/uitbreidingsmogelijkheden van (elementen van) de ecologische hoofdstructuur, beschermde gebieden, reservaten;

- (toekomstige) aanwezigheid van voor het studiegebied kenmerkende diersoorten, zowel gewervelden als ongewervelden;
- (toekomstige) aanwezigheid van beschermde soorten en doelsoorten van het natuurbeleid, alsmede zeldzame en bedreigde soorten (Rode-Lijst-soorten);
- dieren waarvan de migratieroutes langs het (de) platform(s) lopen;
- (toekomstige) aanwezigheid van ecosystemen met een grote graad van ongeschondenheid, kwetsbaarheid en/of onvervangbaarheid.

5.2 Veiligheid

Beschreven dient te worden de maximaal geloofwaardige ongevalsscenario's voor de nieuwe platforms en pijpleidingen, daarbij dient een schatting gegeven te worden van de maximale tijdsduur en hoeveelheden gas en condensaat die daarbij kunnen vrijkomen, alsmede de gevolgen voor het milieu die daarbij ontstaan. Hierbij kan een vergelijking worden gemaakt tussen de normale situatie, een kleine storing (occasional spills) en calamiteiten (korte brand, langdurige brand, blow-out).

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7 10, lid 1, onder f van de Wm

Een MER bevat ten minste "een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven"

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie(s) worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet gebaseerd zijn op kwantitatieve informatie.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, wordt aanbevolen om een indicatie te geven van de kosten van de verschillende alternatieven

7. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7 10, lid 1, onder g van de Wm

Een MER bevat ten minste "een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens"

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst

op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieuinformatie. Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waar van een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen"

De Minister van Economische Zaken moet bij het goedkeuringsbesluit aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

De Commissie signaleert dat de milieugevolgen van één gaswinningslocatie in de Noordzee mogelijk relatief beperkt zijn. Het is echter denkbaar dat in de komende tijd meer initiatieven ontwikkeld zullen worden. Deze activiteiten gezamenlijk kunnen mogelijk wel belangrijke gevolgen hebben voor het Noordzeegebied.

De Commissie adviseert in de aanzet voor het evaluatieprogramma aan te geven hoe de gezamenlijke - cumulatieve - milieugevolgen zouden kunnen worden onderzocht. In ieder geval is het hierbij van belang dat het bevoegd gezag er zorg voor draagt dat de evaluatieprogramma's van nog te starten winningsactiviteiten zodanig op elkaar worden afgestemd dat vergelijking van de resultaten mogelijk is.

Clyde Petroleum Exploratie B.V. dient in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek te geven, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

Hierbij dient in het bijzonder aandacht besteed te worden aan:

- evaluatie van de vastgestelde lozing van verontreinigende stoffen naar zee, de effecten van de lozingen en de kwaliteit van de bewaking;
- verandering in de tijd van de samenstelling van vrijkomend water (bijvoorbeeld speciale aandacht voor Hg) en het eventueel treffen van additionele maatregelen;
- indien relevant, het venten of affakkelen van gas.

Het MER moet aangeven op welke wijze monitoring van de belangrijkste procesparameters zal plaatsvinden (welke parameters, frequentie van monitoring, welke acties bij afwijkingen en dergelijke).

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie wordt verzocht om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen,
- bij gebruik van kaarten recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7 10, lid 1, onder h van de Wm

Een MER bevat ten minste "een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven"

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven, inclusief het voorkeursalternatief, alsmede de argumenten voor de selectie van het MMA;
- belangrijke leemten in kennis.

Bijlagen:

Inspiraakreacties

- Stichting Werkgroep Noordzee
- Produktschap Vis

STICHTING WERKGROEP NOORDZEE

Drieharingstraat 25 3511 BH Utrecht
Tel 030 - 234 00 16 Fax 030 - 230 28 30

Email: Werkgroep@noordzee.nl

Postbank 3666563 Triodosbank 21 21 74 495

Ministerie van Economische Zaken
Directoraat-Generaal voor Energie
t.a.v. de heer ing. M. Mezger
Postbus 20101
2500 EC Den Haag

DEP
I. 4. 3,

mm
c
N
14/2

Ons kenmerk: 038.99/fg
Betreft: Startnotitie MER - winning van aardgas
in het blok Q4 van het Nederlandse deel
van het Continentaal Plat

Utrecht, 11 februari 1999

500/MW
39010803.

Geachte heer Mezger,

Hierbij wil de Werkgroep Noordzee commentaar geven op de startnotitie voor het MER rapport dat Clyde Petroleum Exploratie B.V. zal laten opstellen voor de winning van aardgas in het blok Q4. We vonden de startnotitie een prettig leesbaar document. De illustraties zijn duidelijk en verhelderend. We erkennen dat de ingreep niet in een zeer gevoelig gebied is gepland. Wel willen we benadrukken dat de vrijkomende verontreinigingen onder invloed van de dominante windrichting (Z-ZW) in de richting van de (wel) gevoelige Waddenzee gedreven kunnen worden.

Al zullen de verontreinigingen van een enkel platform meevallen, het kleine-velden-beleid stimuleert de komst van meerdere platforms en juist de cumulatieve belasting van het Noordzeemilieu baart ons zorgen. Door de MER-commissie is dit punt ook gesignaleerd in de richtlijnen voor de oliewinning in het F2A-blok. Zij suggereert een overkoepelende MER-studie uit te voeren waaruit randvoorwaarden af te leiden zijn voor de afzonderlijke platforms. We zullen binnenkort met de branche-organisatie NOGEPA contact opnemen over de invulling van zo'n overkoepelende MER.

Vanwege de toenemende activiteit op zee kunnen emissies grote gevolgen hebben. Het commentaar is dan ook vooral gericht op de reductie van emissies en op het terugdringen van risico's. Ons commentaar hebben we ingedeeld in de volgende categorieën:

- reductie van emissies;
- monitoring en online controle;
- kans op calamiteiten / conflicten met andere gebruiksfuncties;
- Meest Milieuvriendelijke Alternatief.

Reductie van emissies

In de startnotitie wordt het Milieu Convenant slechts spaarzaam genoemd. Dit convenant tussen de overheid en de branche-organisatie NOGEPA bevat echter wel belangrijke taakstellingen voor de reductie van emissies die van belang zijn bij deze ingreep. Zo beschrijft de startnotitie dat het productiewater aan de lozingsnorm 'minder dan 40 mg/l koolwaterstoffen' moet voldoen. Dit vinden we erg mager: we zijn benieuwd naar hoe het waterbehandelingssysteem eruit ziet. Het convenant gaat veel verder dan deze wettelijke norm en meldt taakstellingen voor de reductie van zware metalen en benzeen variërend van 50% tot 70% in 2000 en 60% tot 90% in 2010.

Graag lezen we in het MER hoe aan de realisatie van deze taakstelling gewerkt wordt. Daarbij memo-
reren we de instelling van de werkgroep ad-hoc M2 van de Commissie Integraal Waterbeheer 'Stand
der Techniek Productiewater'. Wij zouden graag zien dat in dit project gebruik gemaakt wordt van de
beste technieken voor productiewater.

Van het WBM dat in zee geloosd wordt zijn nauwelijks milieu-effecten aangetoond. Belangrijker zijn
de toegevoegde chemicaliën die wel gevolgen hebben voor het mariene milieu. De startnotitie zegt
daar nu niets over. Het convenant echter meldt de taakstelling dat lozing van schadelijke stoffen
(mijnbouwhulpstoffen), waar mogelijk, beëindigd dient te worden. Dit 'waar mogelijk' wordt inge-
vuld door een optimalisatie te maken van het gebruik van stoffen. Hiervoor kan een risicobeoorde-
lingsmodel gebruikt te worden. Graag lezen we in het MER hoe de milieu-effecten meewegen in de
keuze van de toe te voegen chemicaliën.

Wij verwachten in het MER een overzicht van alle bij de exploratie en exploitatie te gebruiken hulp-
stoffen en te verwachten volumes, met daarbij een overzicht van (eco)toxiciteitsdata en de te ver-
wachten effecten (niet noodzakelijkerwijs toxicologische) voor flora en fauna, voor zover bekend.
Wij verwachten ook vermelding van hulpstoffen waarvan geen toxische effecten verwacht worden of
bekend zijn.

Monitoring en online controle

Aangezien het hier om onbemande platforms gaat, verwachten we dat in detail aangegeven wordt hoe
de controle van het platform is. Hierbij gaat het niet alleen om monitoring van het exploitatieproces,
maar ook het monitoren van emissies, met name het effluent van het gasbehandelingswater.

Het oliegehalte van het lozingswater wordt eens per maand bemonsterd. Dit betekent dat de kans be-
staat dat het mariene milieu in geval van te hoge olieconcentraties gedurende een maand belast wordt
met verontreinigingen. We vragen ons af of er niet een online-controle kan plaatsvinden waardoor bij
een te hoge olieconcentratie sneller ingegrepen kan worden.

Een zwakke schakel in de evaluatie van de emissiereducties is de manier waarop de getallen van de
milieubelasting tot stand komen; veelal worden berekeningen gemaakt en wordt er (te) weinig
gemeten. Wij verwachten in het MER een gedetailleerd overzicht van de meetmethoden om de emis-
sies en de eventuele effecten op bodem, flora en fauna in de omgeving van de winningslocatie te
monitoren.

Kans op calamiteiten / Conflicten met andere gebruiksfuncties

Er wordt in de startnotitie aangegeven dat de zoekgebieden *in de nabijheid* van een druk bevaren
scheepvaartroute liggen. Volgens het kaartje liggen de zoekgebieden echter *in* een van de meest druk
bevaren scheepvaartroutes in de Noordzee. De vermelde gegevens over de scheepvaartroutes dateren
overigens uit 1991, en een toename in intensiteit van vaarbewegingen mag worden aangenomen. Op
de locatie vindt daarbij ook een hoge visserijactiviteit plaats. Wij verwachten in het MER-rapport
daarom een gedetailleerd en up-to-date overzicht van aantal en locatie van vaarbewegingen en het
bijbehorende aanvaringsrisico.

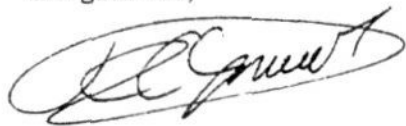
Er wordt gesteld (par. 5.5) dat de kans op een blow out door de mitigerende maatregelen zeer gering
wordt geacht. Wij zien graag vermeld hoe klein die kans dan is. Wij zijn ook benieuwd naar de speci-
fieke aandachtspunten voor het milieu in een calamiteitenplan.

Meest Milieuvriendelijke Alternatief

Ons laatste punt van commentaar betreft de definitie van het 'Meest Milieuvriendelijk Alternatief'.
Dit wordt in de startnotitie omschreven als het alternatief dat uitgaat van de toepassing van de beste
bestaande mogelijkheden om het milieu te beschermen, *binnen redelijke technische en economische
grenzen*. Hier wordt door de schrijver van het MER vooraf bepaald wat redelijke technische en eco-
nomische grenzen zijn. Dit alternatief is dan per definitie al niet meer het meest milieuvriendelijk

alternatief. Alleen als alle alternatieven, inclusief het MMA, naast elkaar gezet zijn kan een oordeel worden gegeven over het door de schrijver gekozen alternatief. Dat alternatief zal zoveel mogelijk elementen van het MMA moeten bevatten. Naar onze mening moet de beperking van economische grenzen achteraf plaatsvinden en niet bij voorbaat opgelegd worden. Dit verhindert het zicht op 'dat wat mogelijk is'.

Hoogachtend,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'F.C. Groenendijk', enclosed within a large, loopy oval flourish.

F.C. Groenendijk,
directeur

E/EOG/mw
99000167

Produktschap

Vis

mm

CP 152

VISSERIJCENTRUM

TREUBSTRAAT 17

POSTBUS 72

2280 AB RIJSWIJK

TELEFOON 070 - 3 36 96 00

TELEFAX 070 - 3 99 94 26

E-MAIL p-vis@pvis.nl

PER FAX EN PER POST
NAGEZONDEN

Ministerie van Economische Zaken
Directoraat Generaal voor Energie
T.a.v. de heer ing. M. Mezger
Postbus 20101
2500 EC DEN HAAG

Uw kenmerk:
E/EOG/MW/99000167

Onderwerp:
Inspraak startnotitie MER

Ons kenmerk:
0141/31.20/HD/PB

Doorkiesnummer:
070 - 3369623

Datum:
11 februari 1999

DEP
I. 4. 31

MA

Geachte heer Mezger,

Hierbij doen wij u onze reactie toekomen op de startnotitie MER "Winning van aardgas in blok Q4 van het Nederlandse deel van het Continentaal Plat".

Algemeen

Het productschap maakt zich zorgen over wat wij noemen de bebouwing van de Noordzee. Deze zorgen komen voort uit de diverse plannen om activiteiten die op het land niet meer mogelijk lijken te zijn, te verplaatsen naar de Noordzee. Zowel in de kustzone als daarbuiten vrezen wij forse inperkingen van visserijmogelijkheden van de Nederlandse vloot. Wij wijzen op de internationale belangen die hier in het geding zijn. Ook vissers uit andere landen, vooral EU-lidstaten, hebben vangstrechten in de Noordzee, zelfs binnen de 12-mijlszone (Benelux landen). Wij pleiten nadrukkelijk voor beleid inzake ruimtelijke ordening van het Nederlands Continentaal Plat.

Locatie

De plaatsing van een productieplatform voor aardgaswinning in de territoriale zee (binnen 12-mijlszone) wordt door de visserij als uiterst ongewenst beschouwd. Het betreft hier een belangrijk gebied voor de uitoefening van de kustvisserij. De kustvisserij wordt uitgevoerd met aangepaste vaartuigen in vermogen, lengte en vistuig. Deze aanpassingen zijn aangebracht ter bescherming van jonge vis en ecosysteem. Het winningsgebied heeft een functie als opgroei-gebied voor vissoorten als Kabeljauw, Tong en Schar. In uw startnotitie geeft u aan dat het een belangrijk opgroei-gebied (pagina 6, punt 3.2.) voor deze vissoorten is. Wij verzoeken u het belang van dit opgroei-gebied middels onderzoek te onderbouwen, alsmede de effecten van het plaatsen van een productieplatform in dit gebied. Wij betwijfelen sterk of het plaatsen van een platform, op termijn, positieve effecten heeft op opgroei van de vis.

Ons kenmerk:
0141/31.20/HD/PB

Pagina:
2

Datum:
11 februari 1999

Visserijinzet

De Startnotitie bevestigt op pagina 9 onder punt 3.4. het belang van het gebied voor de visserij. Om een exact beeld te krijgen van de visserijinzet ter plaatse is nader onderzoek nodig. Wij dringen er op aan dat dit onderzoek wordt uitgevoerd. Op basis van deze gegevens kan in de MER inzicht gegeven worden in de beperkingen die zullen ontstaan voor de visserijsector. Voor *dit uit te voeren onderzoek verwijzen wij naar het microverspreidingsonderzoek boomkor-*visserij dat het RIVO-DLO in onze opdracht uitvoert.

Hinder

Voor en tijdens de werkzaamheden van de winning van aardgas zal er hinder ontstaan. Door boringen en trillingen zal er schade ontstaan aan het sedimentoppervlak. De verwachting is dat hierdoor binnen het exploitatiegebied de macrobenthos zal verdwijnen.

Zeebodem

In geval van ontmanteling van het boorplatform dienen de productieputten minimaal 6 meter diep uit de zeebodem te worden verwijderd. Deze putten dienen veilig en definitief te worden afgedicht met cementproppen. Deze cementproppen dienen zodanig te worden aangebracht en gecontroleerd dat zij geen obstakel voor de visserij vormen.

Veiligheid

Met het productieplatform zal, volgens de Mijnwet Continentaal Plat, een veiligheidszone van 500 meter rondom het platform moeten worden ingesteld. De aan te leggen pijpleiding voor de afvoer van gas dient op voldoende diepte te worden aangelegd of dient zodanig te zijn geconstrueerd en beveiligd tegen onderspoeling dat de visserij geen hinder c.q. schade ondervindt. Voor de afvoer van het aardgas gaat onze voorkeur uit naar de kortst mogelijke route voor aansluiting op een reeds bestaande pijpleiding.

Het productieplatform is gelegen in een druk bevaren gebied. Wij stellen nu reeds vast dat de visserij voor eventuele schade aan productieplatform als gevolg van technische calamiteiten niet aansprakelijk kan worden gesteld. Ditzelfde geldt voor eventuele schade aan de pijpleiding buiten de veiligheidszone. Bovendien zal schade aan vistuig of andere toebehoren dienen te worden vergoed door de exploitatiemaatschappij.

Ons kenmerk:
0141/31.20/HD/PB

Pagina:
3

Datum:
11 februari 1999

Compensatie

Wij achten een financiële compensatie als gevolg van (economische) beperking van de visserij-mogelijkheden redelijk. Voor al de ingrepen van deze aard in de Noordzee achten wij de totstandkoming van een wettelijke regeling voor het toekennen van een financiële genoegdoening voor de visserij noodzakelijk.

Overige opmerkingen

Er dienen voorzieningen te worden aangebracht dat OBM (Oil Based Mud) op een verantwoorde manier wordt afgevoerd en niet in het milieu terecht komt. Wij verzoeken u aan te geven welke voorzorgsmaatregelen er worden genomen om er voor te zorgen dat zuurstof onderdrukkende middelen (anti-oxydanten) niet in zee terecht komen.

Wij gaan er vanuit dat u met deze reactie rekening houdt voor de vast te stellen richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport. Vanzelfsprekend zijn wij bereid u nadere inlichtingen te verstrekken.

Hoogachtend,
Produktschap Vis

drs. D.J. Langstraat
(voorzitter)

Voor deze:

drs H.G. van der Bend
(secretaris)

ADDENDUM

In aanvulling op het geschetste beleidskader in hoofdstuk 2 zij het volgende opgemerkt. In de Beheersvisie Noordzee 2010 (april 1999) is gesteld dat de Noordzee volgens het PKB Structuurschema Groene Ruimte een kerngebied is van de Ecologische Hoofdstructuur, maar dat het beleid terzake van de Noordzee nog niet zo is uitgewerkt dat het direct toepasbaar is voor de verschillende sectoren. De nadere invulling van dit beleid zal plaatsvinden in de nota over het natuurbeleid (opvolger Natuurbeleidsplan) die naar verwachting in 1999 zal verschijnen. Onder andere een ecologische indeling van de Noordzee zal hierin een plaats krijgen.

Dit betekent dat het begrip kerngebied meer dan een dimensie heeft. Dit blijkt tevens uit het feit dat sommige kerngebieden ook kwalificeren als gebied ex de EU-Vogelrichtlijn en andere niet. Het is aan het bevoegd gezag om deze situatie mee te wegen in zijn afweging en beoordeling van milieu- en natuureffecten in het kader van de aangevraagde vergunningen.